SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Kungl. Vitterhetsakademien

Meddelanden från RiViH-projektet

Riksantikvarieämbetets & Vitterhetsakademiens äldsta historia

Nr 4 2025

HÖSTENS SKÖRD!

November månad är kommen och vi går in i årets mörkaste tid – men kanske är den forskarens mest produktiva? För RiViH-projektet har hösten inneburit många projektpresentationer och konferenser varvat med forskning, konservering och publicering av digitiserade handlingar. Dessutom har projektet inlett en webbinarieserie, tänkt att samla intresserade forskare från hela Sverige. Om detta, och mycket mer, kan du läsa i vårt fjärde nummer. Här berättar projektets konservator, Lotta Möller, om sitt arbete med att bevara gamla handlingar från Riksantikvarieämbetets arkiv. Det material som måste åtgärdas innan bildfångst skickas till Lotta Möllers ateljé, där hon och hennes kollegor gör allt från att släta ut veck i papper, laga revor, hantera järngallusbläck, torrengöra och skydda sköra teckningar från surt träfiberhaltigt papper.

Arbetet med att publicera Kungliga bibliotekets F-samling fortsätter, och i detta nummer berättar Patrik Granholm och Chris Haffenden om de senaste volymerna. Bland de senaste tillskotten kan Johannes Bureus *Lexicon Gothicum*, en språklig grundsten för hans försök att förstå gotiskan som urkälla till nordisk kultur nämna, och Georg Stiernhielms *Collectanea ad Runam Suethicam* och hans omfattande *Lexicon etymologicum*.

I ”Smultronen är förbi” lyfter Hanna Cöster brevväxlingen mellan Gudmund Jöran Adlerbeth och hans son Jacob, vilken ger en intressant inblick i det tidiga 1800-talets värld, från lynchningen av Axel von Fersen till överflödsförordningar och Stockholmsäktenskap. Magnus Källström skriver om Jonas Håkansson Rhezelius resa till Hälsingland 1641. Under denna resa upptecknade Rhezelius runorna på den stora järnring som då satt uppsatt på dörren mellan vapenhuset och långhuset i Forsa kyrka och då i sällskap av ingen mindre än Johannes Bureus. Även Emma Hagström Molins bidrag rör resande antikvarier, i detta fall Martin Aschaneus resor till Estland och Livland 1618 och 1627. Under dessa resor gjorde Aschaneus antikvariska observationer, trots att han var där i egenskap av fältpräst och tolk.

I Ola Wolfhechel Jensens ena bidrag återkommer både Aschaneus och Rhezelius. Där kan ni läsa om de tidiga antikvariernas engagemang för kyrkliga kulturminnen och hur de dokumenterade och illustrerade vad de såg. I hans andra text lämnas tips på tidigare forskning och relevanta källor för den som vill fördjupa sig i Vitterhetsakademiens tidiga historia. Bland intressanta handlingar som nu finns tillgängliga digitalt är Gustav III:s egna förslag till akademiens organisation och verksamheter.

Aschaneus utlandsresor och svensk kolonialpolitik i Estland och Lettland

Emma Hagström Molin

Prästen och antikvarien Martin, eller Mårten, Aschaneus (c. 1575–1641) var en av Sveriges första statligt anställda antikvarier. Officiellt blev han detta när ett resepass utfärdades i hans namn år 1630 (Schück 1932, s. 121). Hans efterlämnade material har bevarats i Kungliga bibliotekets och Riksantikvarieämbetets samlingar, och är således en del av RiViH-projektet. I ett tidigare *Meddelanden* har Magnus Källström gjort en djupdykning i Aschaneus *Rune-kladd* från 1632 (Källström 2025, s. 19–26). I bokform finns en omfattande dokumentarisk sammanställning av källor till Aschaneus liv, gjord av Göran Strömbeck på 1990-talet. (Strömbeck 1993). Strömbeck har delat upp Aschaneus liv efter olika händelser och faser, där bland annat resor till Estland och Livland finns med. Det följande fokuserar just på dessa resor, och den antikvariska dokumentation som Martin Aschaneus sammanställde när han var på andra sidan Östersjön. Detta skedde vid två olika tillfällen: först vid en resa till Estland 1618 och senare under den mer omfattande rundresan i Livland, Estland och Ingermanland 1627. De förstnämnda av dessa historiska regioner motsvarar ungefär dagens Estland och Lettland, medan det som kallades för Ingermanland (Ingrija på ryska) idag är en del av Ryssland.

Aschaneus resor möjliggjordes av Gustav II Adolfs krig och erövrande av stora landområden i Baltikum. Det kortlivade svenska stormaktsprojektet har varit föremål för många studier, inte minst gäller det den göticistiska idéströmning som legitimerade rikets aggressiva expansion, vilken bland annat har behandlats grundligt av Ola W Jensen (2002). Enkelt uttryckt menade göticismens förespråkare att det svenska kungariket var ett av världens äldsta, och därför var även dess historiska lämningar bland de äldsta på jorden (Jensen 2025, s. 9). Med den göticistiska historiesynen som bakgrund kommer det följande undersöka om Aschaneus antikvariska arbeten utomlands färgades av den göticistiska världsbilden som präglade hans samtid. Påverkades hans utforskande och värderande av estländska och livländska monument av stormaktstidens idéer, och av den krigsföring och det koloniala projekt som låg till grund för hans resor i början av 1600-talet? Eller vittnade Aschaneus antikvariska betraktelser om något helt annat?

Krig och kunskapsinstitutionalisering

Gustav II Adolfs aggressiva utrikespolitik var nära kopplad till hans insikt om att historia och utbildning var avgörande för att bygga upp och legitimera en stormakt. I början av sin regeringstid lät han översätta latinsk litteratur till svenska och såg till att flera tryckerier etablerades runt om i landet. Dessutom inrättades fler skolor och gymnasier, och han blåste nytt liv i Uppsala universitet, vars verksamhet hade lidit mycket av de religiösa stridigheter som reformationen hade orsakat.

År 1620 donerade Gustav II Adolf en boksamling till universitetet, som lade grunden till dess första bibliotek. Under det följande decenniet fördubblades universitetsbiblioteks storlek genom krigsbyten. Ungefär samtidigt som universitet fick sitt bibliotek, 1618, inrättades Riksarkivet formellt genom ett kungligt dekret. För att förtydliga detta kom rikets historiska dokument praktiskt och rumsligt att separeras från det kungliga kansliets dagliga verksamhet (Walde 1916, s. 12–16; Hagström Molin 2023, s. 36–40, 84ff.). Ett decennium senare, 1628, lade Gustav II Adolf grunden till det som senare skulle bli museet Livrustkammaren, när han överlämnade de blodfläckade kläder som han hade burit när han sårades under fälttåget i Preussen. Kungens order löd att dessa kläder skulle bevaras, till evigt minne (Bursell 2007, s. 24). Till dessa institutionella

satsningar på utbildning och historia hör förstås även grundläggandet av Riksantikvarieämbetet 1630, och fornminneslagen från 1666 som behandlats i tidigare *Meddelanden* (Jensen 2025:2, s. 18–25). Under de första decennierna av 1600-talet vidtogs alltså en rad åtgärder för att erkänna, institutionalisera och bevara historien, inte minst Gustav II Adolfs egna, för kommande generationer.

Tätt sammanflätat med den kungliga kulturpolitiken var krigen och expansionen. Att Gustav II Adolf (1594–1632) ärvde en dynastisk konflikt från sin far, Karl IX (1550–1611), är troligen något som de flesta svenskar tvingats läsa om i grundskolan. Karl konspirerade mot och lät som bekant avsätta sin brorson, den polske och svenske kungen Sigismund III (1566–1632). Detta ledde till att två utdragna krig utkämpades mellan den svenska och polska kronan från 1598 till 1629. Både Gustav II Adolfs krig mot sin kusin och det mot Ryssland (1610–1617) ledde till territoriella vinster i Baltikum. Detta var strategiskt viktigt, och de svenska kungarnas intresse för dessa landområden gick långt tillbaka i tiden: redan 1561 hade Erik XIV skickat en armé till Estland på begäran av staden Reval (Tallinn). Vid denna tidpunkt höll den livländska ordensstaten, som hade grundats av de tyska korsfarare som koloniserade Estland och Livland på 1200-talet, på att falla sönder. Under 1560-talet delades ordensstaten upp mellan flera härskare, vilket gav upphov till nya maktförhållanden i Baltikum. Även om landområdet kom att kallas Livland i minst tvåhundra år till, fick de nya provinser som uppstod till följd av splittringen med tiden sina egna namn: hertigdömet som tillföll den tidigare ordensmästaren Gotthard Kettler fick namnet Kurland, det svenska territoriet kallades Estland och Polen kontrollerade de återstående delarna av det gamla Livland.

År 1583 slöt den svenska kronan ett avtal som säkrade Sveriges kontroll över Estland, vilket omfattade regionerna Harrien (Harjumaa), Jerwen (Järvamaa) och Wierland (Virumaa) samt ön Dagö (Hiiumaa). År 1617 erövrades Ingermanland och Käxholms län (dagens Ingrija respektive Priozersk i Ryssland) av Gustav II Adolfs trupper. År 1621 invaderade den svenske kungen polska Livland genom sitt intåg i Riga, och 1626 genomfördes ett fälttåg i polska Preussen. På grund av detta delades de livländska områden som hade kommit under polsk överhöghet på 1560-talet mellan Polen och Sverige 1629, där den svenska delen behöll namnet Livland. Denna territoriella uppdelning av provinserna Estland, Livland och Kurland gällde sedan ända fram till första världskriget. I det avtal som Gustav II Adolf slöt med den polske kungen 1629 tillföll även några strategiskt viktiga preussiska hamnstäder Sverige. Gustav II Adolfs och Sveriges kontroll över stora delar av Östersjökusten var således en politisk realitet med en rad samhälleliga konsekvenser, inte minst för invånarna i Estland och Livland (Liljedahl 1933, s. v–vi, 5–11).

Aschaneus i Estland och Livland

Med denna geopolitiska situation i minne återvänder vi till Aschaneus resor. Aschaneus bakgrund var blygsam, en bondson som utan formell utbildning ändå lyckades med att bli präst, och på så sätt började han tjäna kronan. Som fältpräst följde han med Gustav II Adolfs trupper i fältåget mot Ryssland 1614. När han sedan reste till Estland 1618 tjänstgjorde han återigen som fältpräst. Under resan 1627 tycks han ha tjänat som tolk i den svenska delegation som ansvarade för att inspektera kyrkorna och skolorna i de nyerövrade områdena Estland, Livland och Ingermanland. Förutom tyska verkar Aschaneus ha förstått finska och estniska, medan hans kunskaper i ryska har ifrågasatts (Pereswetoff-Morath 2014, s. 291, 293–296). Precis som den berömde Johannes Bureus hade Aschaneus bedrivit antikvarisk forskning långt innan han utnämndes till antikvarie av kronan. Anmärkningsvärt är att Aschaneus tog sig tid att göra antikvariska observationer, trots att han reste i helt andra ärenden. Om detta berodde på hans personliga intresse eller om det uppmuntrades av kungen eller någon adlig patron är svårt att avgöra i efterhand.

Nedan görs ett par nedslag i Aschaneus dokumentation, främst från Pernau (Pärnu) 1618 och Reval (Tallinn) 1627. Eftersom denna text intresserar sig för kopplingarna mellan antikvarianism och krig bör det även nämnas att Aschaneus samlade material som

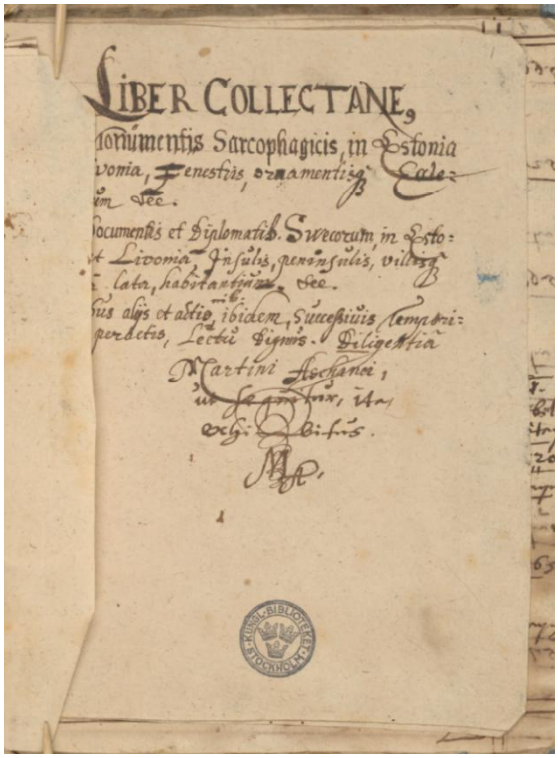
LIBER COLLECTANE,

Fig. 1. Titelsida till Fb 9, Kungliga biblioteket (PDM).

rörde Sveriges involvering i det trettioåriga kriget, under åren 1631–1639. Denna gång följde han dock krigshändelserna på avstånd, eftersom han bodde i Sverige och således inte följde trupperna på plats i egenskap av fältpräst. När Aschaneus dog 1641 beordrade kronan hans änka att skicka sin avlidne makes bok- och handskriftssamling till Stockholm, där den inventerades och överlämnades till Riksarkivet (Lundström, 1906, s. 261–266). Med tiden har Aschaneus skriftliga arv hamnat i olika institutioner, och är på så sätt ett bra exempel på vad RiViH-projektet syftar till uppmärksamma och digitalt återförena. Kungliga biblioteket innehar den största delen av hans egenhändiga handskrifter vilka utgör Fb-samlingen (till exempel Fb 9 och Fb 13, Kungliga Biblioteket). Vidare finns en omfattande dagbok som Aschaneus förde under sin resa till Livland 1627 i Livonica II-samlingen i Riksarkivet (621, Livonica II, Riksarkivet), och det finns även handskrifter av Aschaneus i Uppsala universitetsbiblioteks arkiv (till exempel E256, Uppsala universitetsbibliotek).

Anteckningsboken med signum Fb 9, innehåller material från båda resorna till Baltikum, vilket innebär att Aschaneus beslöt att binda samman anteckningar som gjorts med nio års mellanrum i ett häfte. Dessa anteckningar har tre avsnitt: det första handlar om gravmonument, fönster och ornament i kyrkorna i Estland och Livland som Aschaneus besökte 1618 respektive 1627. Det andra avsnittet innehåller kopior av dokument som rör svenskar som bosatt sig och förvärvat mark i Estland och Livland under medeltiden, och det tredje avsnittet innehåller olika anteckningar. Anteckningarna som utgör den andra och tredje delen gjordes båda 1627, när Aschaneus reste med den svenske biskopen Johannes Rudbeckius (1581–1646), som ledde inspektionen av kyrkor och skolor i de nya kolonierna.

Anteckningarna från 1618 handlar främst om gravmonument i stadskyrkan i Pernau, som Aschaneus kallade stadskyrkan, eller Kristi heliga kors kyrka. Aschaneus har daterat arbetet till 1618 och förklarar att det är utfört i samband med hans tjänstgöring som fältkaplan i kriget mot Polen. Därefter följer hans transkriptioner av inskriptionerna på gravar i denna kyrka, ordnade efter dödsår och med början 1520. Aschaneus beskrev även avbildningar av varje individs familjevapen, då det rörde sig om adliga personer, ibland med enkla illustrationer, och noterar även andra utsmyckningar såsom en graverad kalk. Efter beskrivningen av sju adliga gravar följer gravstenar för präster och sedan rådmän. Även de tillhörde adeln, och Aschaneus beskrev också deras vapen. Den sista kategorin bestod av borgmästarna. Intressant nog organiserade alltså Aschaneus sin förteckning efter de avlidnas funktion i samhället, och klassificerade dem efter deras politiska och sociala status. Efter gravarna följer en lista över kyrkor i Pernau. Förutom den stora stadskyrkan (Kristi heliga korskyrka) noterade han ”den tyska kyrkan” eller St. Johannes-kyrkan, och avslutar med att nämna ”den gamla kyrkan i Pernau, St. Thomas-kyrkan”. Efter de tre kyrkorna i staden listar han fem kyrkor i Pernau län, till exempel en kyrka tillägnad St. Jakob, byggd i sten, och St. Petri kyrka, byggd i trä. Efter kyrkoinventeringen har ytterligare inskriptioner från den stora

kyrkan i Pernau lagts till, följt av två inskriptioner på svenska från gravarna tillhörande ”goda kristna”. Det är oklart om dessa observerades under resan eller om de är något som Aschaneus noterade från minnet, att han citerar de svenska verserna kan förklaras genom förlusten av dottern Anna. Efter de svenska gravskrifterna har Aschaneus flätat samman orden amen, Anna, Martin och ”välögd jungfru”, innan han tillkännagivit att han står ”vid min dotters grav” (uttolkat av Strömbeck 1993, s. 113). Dokumentationen från 1618 avslutas sedan med att Aschaneus undertecknar den med sina initialer (Fb 9, Kungliga Biblioteket, citat från s. 14).

Efter anteckningarna som gjordes i Pernau 1618 fortsatte Aschaneus med monument i domkyrkan i Reval som han observerat under sin andra resa 1627. Precis som i Pernau har han dokumenterat steninskriptioner från biskopars och kyrkoherdars gravar, som gick tillbaka ända till 1300-talet. Totalt dokumenterades 11 monument, nummer 6 till 11 mer detaljerat; här inkluderade Aschaneus ritningar av stenarna följt av beskrivningar som ”Lapis cum Imagine”, eller sten med bild (Fb 9, KB, s. 15–17). Både beskrivningarna och illustrationerna från 1627 är gjorda med större omsorg än de anteckningar han gjorde under sin tidigare resa. Det är svårt att veta varför – kanske berodde det på en kombination av att han haft möjlighet att tillbringa mer tid i Reval, och att han nio år senare hade mer erfarenhet av antikvariskt arbete. Dagboken från 1627 innehåller motsvarande beskrivningar av de 11 monumenten i Fb 9; kanske var dessa sidor utkast som Aschaneus sedan renskrev (621, Livonica II, Riksarkivet, s. 198–199).

Efter kyrkans monument följde av en lista över biskopar och kyrkoherdar, och inskriptionen på en ljusstake noterades. Sedan följer något som har direkt koppling till svensk närvaro i Estland: Aschaneus har kopierat ett antal dokument som rör svenskar som bosatte sig i Estland under medeltiden. Dessa dokument handlar om svenskar som slog sig ned på öarna Runö och Rågö (Pakri saared) och i byn Laides (Laoküla) under 1300-talet. Aschaneus beskriver handlingarna som brev som visar att svenska (”Swänska”) bönder hade kommit till

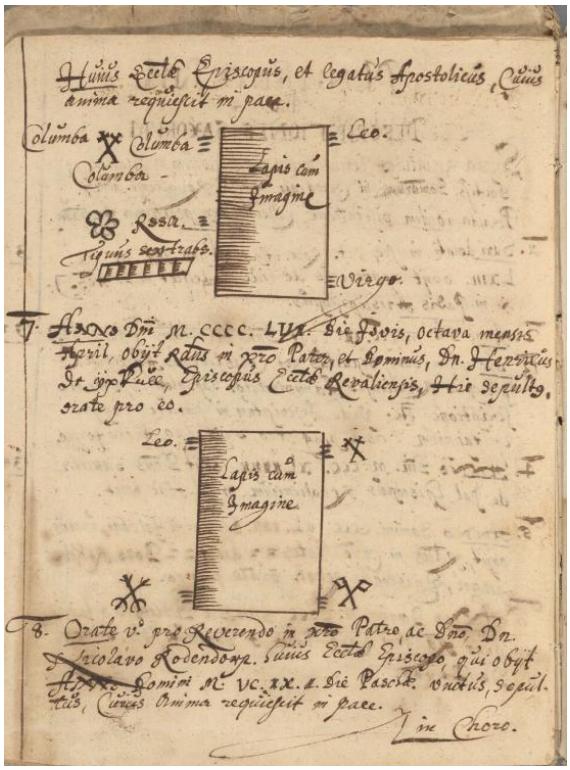

Fig. 2. Avbildningar från Reval, Fb 9, Kungliga biblioteket (PDM).

Estland och köpt land, och att de betalat skatt enligt svensk lag och svenska bestämmelser (Fb 9, KB, s. 19). Hans dagbok från 1627 ger dessa texter ett sammanhang, eftersom den innehåller en kopia av en petition från svenska bönder i Laides. I detta brev ber de sina nya svenska herrar att befrias från ”den Estiske Träldom och Lijfegenskap” som de ansåg sig leva under. De hävdade att deras förfäder hade köpt den mark de brukade och att de hade gjort rätt för sig enligt svensk lag. Därför argumenterade de för att de inte borde behöva leva under samma usla villkor som de förslavade esterna (621, Livonica II, RA, s. 150–151, citat från s. 151).

Kolonisering och historiebruk

Eftersom Aschaneus valde att binda samman sina kopior av de historiska dokumenten med sina antikvariska studier kan de dessa ha haft ett vidare syfte. De antyder att det var intressant för en svensk ämbetsman att spåra historiska dokument som gav information om svenskar i Estland och Livland långt tillbaka i tiden. Dokumenten kunde användas för att legitimera det svenska styret i Baltikum på

1620-talet. Det finns andra exempel på hur historiska dokument – både fiktiva och faktiska – användes för att legitimera den svenska expansionen, åtminstone i kretsen kring kungen och hans hov. Det första gäller ett fiktivt brev som skall ha lästs upp i samband med festligheterna som firade Gustav II Adolfs kröning 1617. Brevet sades ha skrivits av den gotiske kungen Berik, och lästes upp högt för de närvarande. Beriks fiktiva brev hade inspirerats av Johannes Magnus krönika, enligt vilken Berik höll ett medryckande tal till sina undersåtar där han hävdade att esterna, livländarna, finländarna, kurerna och preussarna, som alla hade orsakat goterna (dvs. svenskarna) så mycket skada och orättvisa, måste underkuvas. Därefter seglade de uppviglade goterna österut, för att erövra det som de ansåg vara deras rättmätiga egendom. Denna historiska fantasi förverkligades delvis genom Gustav II Adolfs aggressiva politik 1617, och värre skulle det bli (Schück 1932, s. 37–38).

Detta leder oss till ett annat exempel, hämtat från den omedelbara krigssituationen. Under Gustav II Adolfs fälttåg i Livland 1621 intogs slottet Mitau (Jelgava) i Kurland. Här fanns både de kurländska hertigarnas arkiv tillsammans med delar av det gamla livländska ordensmästararkivet. Dessa värdefulla dokumenten togs som krigsbyte, packades i ett antal kistor och tunnor och skeppades till Sverige. I Stockholm inventerades arkivhandlingarna av den dåvarande riksarkivarien Per Månsson Utter (1566–1623). Han arbetade med dokumenten under sommaren 1622, och efter hans inventering integrerades Mitauhandlingarna med Riksarkivet. Arkivhandlingarna från Mitau behandlades alltså som om de hade producerats av svenska kungar eller dessas kansli, även om deras geografiska ursprung regelbundet nämndes i Riksarkivets kommande inventarier och förteckningar, där de ofta beskrevs som ”handlingar från Mitau” (Hagström Molin 2023, s. 60).

Under sin första inventering listade Utter några av de handlingar som han ansåg vara de mest märkvärdiga i Mitau-samlingen. Bland dessa lyfte Utter särskilt fram den danska kungen Valdemar IV Atterdags brev, skrivet av kungen själv, om distrikten Harrien och Wierland, som sålts till Livländska orden 1346. Brevet hade citerats i en krönika av den danske historikern Arild Huitfeldt (1545–1609), men enligt Utter hade danskarna bara en kopia av det. Med bytet från Mitau kom alltså originalet i den svenske kungens ägo. Utter ägnade särskild uppmärksamhet åt dokument som rörde de estländska provinserna Harrien, Jerwen och Wierland och de juridiska rättigheterna till dem, eftersom de utgjorde det svenska Estland (Hagström Molin 2023, s. 58–62).

Sammanfattningsvis är det anmärkningsvärt att Aschaneus intresse för estländska och livländska monument inte alls berörde ester och livländare. I stället omfattade det kyrkomonument som tillhörde den tyska samhällseliten, och dokument som rörde Estlandssvenskar, och som potentiellt sätt kunde bistå koloniseringens legitimitet. Det senare kan som nämnt kopplas till en vidare praxis där historia användes för att legitimera krig och territoriell expansion. Inom ramen för denna praktik kunde historiska dokument kopieras, beslagtas och till och med spegla rena fantasier.

Vad som däremot inte alls tycks ha intresserat Aschaneus var de estländska och livländska bönderna. Detta kan knytas till ett förslag som den svenska inspektionen presenterade för den tyska adeln 1627. Enligt inspektionens ledare, Johannes Rudbeckius, var förhållandena för religion och utbildning i Estland förfärliga. Det förslag som författades till det tyska ridderskapet och markägarna var därför mer en uppsättning levnadsregler som var tänkt att förbättra uppförandet och moralen i Estland, som illustrerades rikt med bibelcitat. Rudbeckius hävdade att det var moraliskt förfall som lagt grunden till missförhållandena i Estland, det gällde särskilt i hur adeln behandlade bönderna. Livegna och andra undersåtar borde behandlas bättre, menade han; de borde gå i kyrkan två gånger i veckan och inte tvingas att arbeta på religiösa helgdagar. Dessutom borde bönderna ha rätt att söka arbete vid ett annat gods om de så önskade. Framför allt måste de få skicka sina barn till skolan, för att där utbildas i statens och kyrkans tjänst. Det var även av yttersta vikt att det kraftiga drickandet kring kyrkorna, där det oftast även fanns krogar, upphörde.

Den svenska delegationen vad alltså föga imponerad av den tyska adelns disciplin. Tillika verkar religiös utbildning och luthersk moral ha varit bland de viktigaste verktygen för att utöva kontroll i det svenska koloniala projektet. När det gällde den inhemska estniska och lettiska befolkningen verkar Rudbeckius och resten av inspektionskommittén ha visat liten respekt för deras seder. Enligt Rudbeckius förslag skulle den hedniska religionen förbjudas och dess eventuella kultföremål förstöras.

Om vi återvänder till Aschaneus antikvariska arbeten utomlands, så tycks de enda historiska monument som intresserat honom vara de som tillhörde de tyska och kristna kolonisatörerna, särskilt deras gravinskriptioner och familjevapen. Det bör nämnas att Aschaneus gjorde liknande studier av kyrkomonument i Sverige. Det han dokumenterade i Estland och Livland var alltså kulturella uttryck som stod honom nära i termer av tillhörighet: kristendomen och dess auktoritet, tillsammans med adelns sekulära makt genom olika civila ämbeten.

Från Aschaneus bevarade handskriftssamling vet vi att han samlade slaviska pergament. Detta bör kontrasteras med ett senare citat av Aschaneus gällande svenska förhållanden, där han klagar över de okunniga människor som har förstört gamla böcker av munkar och papister, bara för att de inte kan läsa forntida runor och latinska ligaturer.

Trots denna fördömelse återanvände han alltså själv pergamentblad, när han band in sina egenhändiga anteckningar, och målade gärna omslagen gröna eller röda. Minst fyra av dessa pergamentblad har en gång ingått i samma kyrkoslaviska evangelium (Pereswetoff-Morath 2014, s. 297–298). Aschaneus ambivalens, tillsammans med Rudbeckius hårda ord, speglar den komplexa relation som svenska lärda hade till annan religion och kultur än den lutherska, inklusive deras katolska förflutna.

Referenser

Kungliga biblioteket

Fb 9 = Martin Aschaneus. 1618. Liber collectaneus: De monumentis sarcophagicis in Estonia et Livonia; De documentis et diplomatibus Swecorum in Estonia et Livonia; De rebus aliis et actionibus ibidem. Länk

Fb 13 = Martin Aschaneus. Krigsanteckningar 1631–1639. Länk

Riksarkivet

621, Livonica II = Martin Aschaneus dagbok 1627.

Uppsala universitetsbibliotek

E 256 = Martin Aschaneus, avskrifter.

Litteratur

Bursell, Barbro. 2007. Krigbyten i svenska samlingar, i Ann Grönhammar och Carl Zarmén (red), *Krigsbyte*,

Hagström Molin, Emma. 2023. *Spoils of knowledge*: *S* Leiden.

Jensen, Ola W. 2025. Kulturminnesvårdens politiska och ideologiska färgning och vikten av att lära av äldre exempel, *Meddelanden från RiViH-projektet* 3, s. 6–14.

Jensen, Ola W. 2002. Forntid i historien: En arkeologihistorisk studie av synen på forntid och forntida lämningar, från medeltiden till och med förupplysningen. Göteborg.

Källström, Magnus. 2025. Några djupdykningar i Mårten Aschaneus Rune-kladd (Fb 19), *Meddelanden från RiViH-projektet* 1, s. 19–26.

Liljedahl, Ragnar. 1933. *Svensk förvaltning i Livland 1617–1634*. Uppsala.

Lundström, Herman. 1906. Martin Aschanues' på 1640-talet till riksarkivet öfverlämnade samling böcker och handskrifter, *Kyrkohistorisk årsskrift* 7, s. 261–266.

Pereswetoff-Morath, Alexander. 2014. Ord och blad. Martinus Aschaneus och allt det ryska, i: Per Ambrosiani, Elisabeth Löfstrand och Ewa Teodorowicz-Hellman (red.) *Med blicken österut: Hyllningsskrift till Per-Arne Bodin*. Skellefteå.

Walde, Otto. 1916. *Storhetstidens litterära krigsbyten* 1. Uppsala.

Inbjudan till doktorander och forskare

Bedriver du eller planerar du att starta ett forskningsprojekt som tangerar RiViH-projektet och som berör de arkivsamlingar som står i centrum för projektet? Då är du välkommen att ingå i vårt nätverk för externa forskare!

Ett viktigt mål med projektet är att synliggöra de samlingar vi digitaliserar och se till att de används mer flitigt av inte minst doktorander och forskare. Då den antikvariska verksamheten var mycket bred under den period som projektet fokuserar på är forskningsmöjligheterna många (se *Meddelanden från RiViH-projektet nr 1*). För den oinvigde kan det dock vara svårt att orientera sig i samlingarna och fullt ut förstå dess källpotential i relation till olika forskningsfrågor.

Genom att ingå i vår externa forskargrupp får du möjlighet att diskutera din forskning och ta del av andras forskningserfarenheter kopplat till våra samlingar. Du kan även delta i våra inplanerade seminarier och webbinarier, publicera artiklar i vårt *Meddelande från RiViH-projektet* och presentera din forskning på vår digitala forsknings- och digitaliseringsplattform. Hör gärna av dig ifall du är intresserad till någon av följande:

Ola Wolfhechel Jensen: ola.jensen@raa.se

Chris Haffenden: chris.haffenden@kb.se

Emma Hagström Molin: emma.hagstroemmolin@raa.se

Magnus Källström: magnus.kallstrom@raa.se

Christopher Natzén: christopher.natzen@kb.se

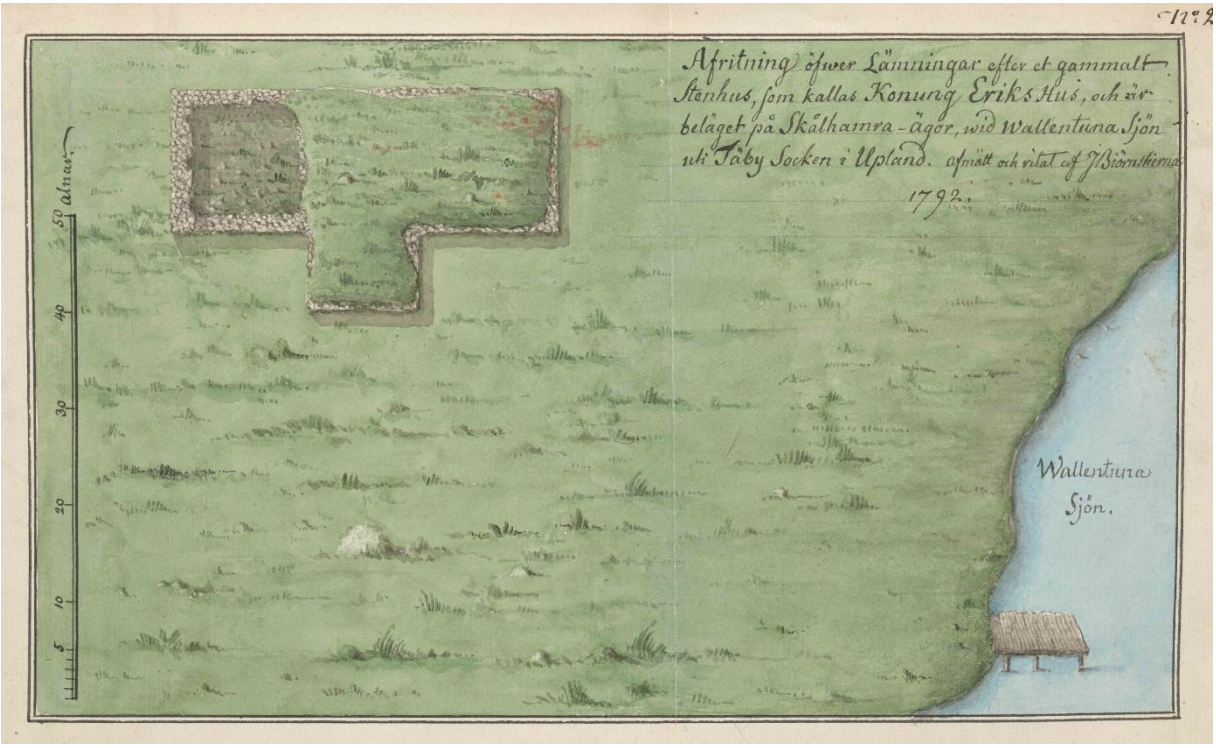

Grunden till ”et gammalt stenhus, som kallas Konung Eriks Hus” vid Skålhamra i Täby i Uppland, uppmätt och avbildat av J. Biörnstierna 1792. Husgrunden ligger på ett gravfält och finns kvar än i dag (L2015:9329/RAÄ Täby 6:1). Ur Daniel Georg Neschers ”Samling av ritningar”, Fm 18. Foto: Kungliga biblioteket (PDM).